

Two Scrolls Depicting Phra Phetracha's Funeral Procession in 1704 and the Riddle of their Creation

Barend J. Terwiel

Appendix: Cleur's letter of 1704 NA VOC 1691, fol. 61-72

(Fol. 61)

Relaas van't voorgevallene bij de Ziekte en overlijden van den Siamse koninck Phra Trong Than genaamt

Den 23^e Januarij anno 1703 bevonden den Ko[ning] zich een weijnig onpassel[ijk] sonder zulx voor niemant te willen weeten wes hij de mediçijnen tot zijn gebruik op zijn eijgene goetvinden hijmelijk deed berijden, dat nogtans soo stille niet soo en gingh, of zijn vrouw¹ (zijnde een dogter van den vorigen overledene Ko[ning] PRANARAI²

genaamt kreeg daar van kennisse, die ook niet na liet haar eenige soon PRAQUAN genaamt en bij die Ko[ning] in een wettelijk huwelijk geteelt aan te manen, hij als nu (als

[zijn]

(Fol. 62)

zijn geluk hem dagelijx nakende zijnde, van spelen te onthouden, op dat den TJAUW WANGNAA (zijnde den Ko[ning]'s oudste zoon, dogh bij een gem[ene] mandorijns dogter ten tijde hij selfs maar mandorijn was geteelt) hem bij 't afblijven van zijn vader niet van de kroon afstiet. Werdende dit telkens door haar zoon (als maar een Jongelingh van³ jaren zijnde), beantwoort dat er met hem gaan zoude sodanigh de Goden het lot over hem beschoren hadden, dog waar mede zij haar noijt voldae vond, en liet dierhalve met mede weten van haar zoon twee haar en vertrouwste dienaren roepen om met deselve te beramen hoe men bij 't overlijden van den Ko[ning] haar zoon best, en sonder veel opschuddinge te geven op den throon zoude helpen, wes bij haar vieren besloten werden dat men eenige aansienlijke en magtige ministers des Ko[ning]'s om sulx te faciliteren

¹ Deze vrouw is in de Siamese geschiedenis bekend onder de naam Yothathep, met de rang van *kromaluang*.

² King Narai regeerde van 1656 tot 1688.

³ Het aantal jaren is hier niet vermeldt, maar omdat Phetracha op 11 juli 1688 koning werd, kan Phra Kwan op zijn meest veertien geweest zijn.

aan de hand zoude tragten te krijgen, dat de koninginne ten eerste werkstellig maakte, en liet ten dien eijnde aan veelen groten van haar heijmelijk genom[en] besluijt kennisse geven zijnde de voornaamste den zelven d'OIJA SEBERTIBAAN⁴, PAIJA RAMANGSAAN, PHRA WITJAIJ SURIJ, PHRA RAAMDETJA; PHRA SMIA COSSET, OLUANG TIJPARAKSA benevens nogh eenige andere groten en mindere bediendens, welken allen seer gewillig waren om den PRAQUAN in alles behulpsaam te zijn, waar van de koninginne soo dra de weet niet gekregen hadde of deed den OIJA SEBERTIBAAN seventigh cattijs zilver⁵ om onder haar (in haren meerdere gunst gewinnende verdelt te werden) ten hand stellen [met]

(Fol. 63)

met aansegginge zoo hij Sebertibaan oordeelde meerder te behoeven het hem gegeven zoude werden; nemende minddens deze samenrottinge geschiede de ziekte des Ko[ning]'s nog dagelijx toe sonder dat hij sulx voor imant wilde weten, en liet ook niet na tot wegneming van sodanige presumptie ten minste een quartier uurs des daags in de audiee zaal te adsisteren, en continueerde daar mede tot primo februarij, als wanneer zijn ziekte met een gestadige hoest, hik, en onlust tot eeten toenam, het geen hij egter voor zijn oudste zoon den prins TJAUW WANGNAA (om redenen onbewust) niet wilde belijden, maar vertoonde telkens als hij hem quam bezoeken zijne ziekte zeggende hem buiten den hik, en hoest niets te schorten, en daaromme een korte herstellinge verhoopte, en waar mede hij hem telkens gerust stelde, maar den 3^e ditto den meergem[elde] prins Tjauw WANGNAA bemerkende dat den Ko[ning] zijn heer vader niet alleen verzwakte, maar ook niet meer tot eeten en medicineren inclineerde, wierd niet tegenstaande de waarseggers hem zijn vaders herstellinge versekert hadde te raden van in des Ko[ning]'s hof te verblijven, en die met 3000 gewapende mannen van zijn lijfguarde te besetten, en recommanderende des anderen daags, zijnde den 4^e ditto zijn heer vader het nuttigen van spijs en medicijnen dat den Ko[ning] beantwoorde geen vrugte te zullen doen wijl hij ditmaal zijn sterfuur niet soude ontvlieden voegende daar ook nevens tot een bint⁶ reden, dat de goden zelfs hadden moeten sterven en wat zij ten aanzien van de goden om de dood te ontvlieden waren, en beval [hem]

(Fol. 64)

hem met eene zijn jongere zoon PRAQUAN, daar den prins niets op antwoorde. Wes den Coning zijn woorden hervattede daar nevens voegde dat hij wel bemerkte, dat hij den PRAQUAN niets veel goets soude doen en dierhalve zijne tirannie tegens hem vreesde, waar op den prins dan eijndel[ijk] met een gemaakte lagh antwoorde ben 'k dan een hont, dat ik zulx soude doen en waar na zij bijden stille swegen, Wijders deed

⁴ Okya Sombattiban.

⁵ De catty is traditioneel een gewichtseenheid van ongeveer 600 gram. Bij zilver wordt de catty echter dubbel gerekend, zodat de koningin de geweldige som van 84 kilogram zilver investeerde.

⁶ Bundel.

d' OIJA MAHOMET aan gem[elde] prins TJAUW WANGNA de sombaj en beschuldigde d' OIJA SEBERTIBAAN dat hij zig niet alleen onwilligh toonde om in de vergader zaal der mandorijns te verschijnen, maar ook deselve wanneerse hem jets vroegen, bars en bits bejegende, en dat hij zigh meest in huijs onthielt, welke maniere van doen alle de mandorijns seer vreemt te voore quam, en niet konden afmeten wat hij daar mede voor hadde, en dat daar uijt niets anders dan quaats in den zin te hebben te besluyten was. Waar op den prins ditto OIJA beval in arrest te nemen, en zijn huijs, en goet, te verzegelen, wyl nu omtrent twee jaren hem Sebertibaan dese meeste rijx inkomen aan betrouwt geweest was.

Den 5^e ditto nam des konings swakte sodanig toe, dat hij tegens den avond niet meer spreken konden, en overleet des avonds ten agt uren, dat meergem[elde] prins (als willende den dood van sijn vader secreet houden) verbood rugtbaar te maken, dog ziende dat zulx onmogel[ijk] was wyl d' een het den ander in't oor luijsterde, en voor O uren door het geheele hof rugtbaar was, deed (nadat de poorten van't hof gebruikelijker wijze gesloten en zijne dienaren onder des Ko[ning]'s dienaren vermengt [waren]

(Fol. 65)

waren) het teken van 's Ko[ning]'s dood door het slaan op een trommel, en steken⁷ van de pijpers dat den gehelen nagt duurde te geven, en regeerde des anderen daags als absolut Ko[ning] en vergat ook geensints sikh opstonts van de vrock die hij tegens den OIJA SEBERTIBAAN geseth hadde te wreken wyl hij deselve de facto van alle digniteijten⁸ met consideratie zijnen goederen deporteerde, en vorderde van hem een naukeurige vertoninge zijner bewint, stellende ook met eene, een ander Chinees, die hij met den titul van PHRA SEBERTIBAAN vereerde; in desselfs plaats, en gaf aan den zelve in volle eigendom alle de roerende en onroerende goederen van den gedisgratieerde OIJA SEBERTIBAAN.

Tijdens liet de voorsz[egde] prins TJAUW WANGNA hem d' konings kroon (onder celebratie van de Siamse ceremonien dat door de Siamse braminessen gedaan werde) door een bagijntje (zijnde den zuster van de vorige overledene Ko[ning] PHRA NA RAY genaamt ende d'opvoester van hem selfs)⁹ op zijn hoofd setten, en vervolgens bij der hand tot op den thron geleijden, en nedersetten. Werdende ondertusschen den Praquan of Jonge Prins door hem minnel[ijk] bejegt, en het deselve TJAUW FA NOY dat is jonge Ko[ning] gesegt noeme en in Ko[ning]'s habijt kleden, en koninckl[ijke] statie voeren, ook verklaarde hij zigh aan alle de ministers zoo menigmaal hij in de audientie zaal verscheen dat hij de koninklijke thron, nogh croon niet begeerde, en die ook maar aangevaart hadde over des Praquan's jonkheijt en onervarenheijt in't regeren, en in hoofde voorsz[egde] gedwongen was geweest deselve te accepteren dogh geensints met [intentie]

⁷ blazen.

⁸ waardigheden.

⁹ *Kromaluang* Yothathip.

(Fol. 66)

intentie om so voor hem te behouden, maar als een mede hulp van de Praquan ten tijd en wijle hij volkomene bequaamheijt tot regeren bekomen hadde te adsisteren, en dat hij hem Pracquan altijd aan zijn zij deed sitten op dat hij zoude hooren en zien wat er omgingh om dies te eerder bequaam te zijn, als wanneer hij hem de gehele regering over zoude geven; wijl hij veel liever zijn dagen met hier en daar te swerven, en spelen wilde deurbrengen dan met het regeren van een koninkrijk beswaart te moeten zijn, het geen den coninginne wedewe van d' presente Ko[ning] heer vader buijten twijffel door haar zoon, en andere gunstelingelike wel zij overgebragt gewerden, dogh zonder dat het haar heeft kunnen voldoen, en zocht dierhalve maar¹⁰ occagie om haar soon hoe eerder hoe liever zonder een mede hulp te sien regeren, waarom zij ook gestadigh de ministers die aan haar verbonden waren om tot haar voornemen te geraken om raad vraagde, en lastende heijmelijk, dat de dienaren van haar zoon sonder haar te mogen verpreijden bij den anderen zoude hebben te blijven, op dat wanneer de occasie zig gunstig toonde haar aanslagh zonder belet te kunnen werden in't werk konde stellen, en liet dit alles door den eerste pagie van haar zoon uijtvoeren, die ook de weet deed aan alle de ministers die van't complot waren, dat ijder met een snaphaan versien hij nevens nog twee pagies in *deun ha*,¹¹ ofwel in de volle maane in april na d'hollandse reecq[ening] de kans zoude wagen om den Ko[ning] soo als hij op den draagh stoel na zijn vaders lijk om aan het selve zijn behoorlijke eerbiedigheijt na lants gebruik [te]

(Fol. 67)

te bewijsen gedragen werde dood te schieten, en dat den Pracquan met de pistolen die hij op zijn paard voerde het zijne zoude verrigten, tot welke insigt hij d' april uijt des 's wapenkamer drie¹² goede snaphanen, en een paar pistolen door den¹³ eerste van 's Conings wapenkamer onder beleefde termen geweijsert zijnde, van hem andermaal liet eijssesen, en daar nevens aanzeggen dat hij 't gevorderde schietgeweer onbeschroomt zoude laten volgen, wijl hij binnen een â uiterlijk twee dagen den Ko[ning] daar van kennisse zoude geven, en op welke conditie den opperste voormelt het voorm[elde] geweer dan eijndel[ijk] den eerste pagie overgaf, 't welk den Pracquan ten eerste onder de drie voorm[elde] pagies verdeelden om ten voorn[oemde] gestelde tijd in uijtvoeringe het beslotene gebruikt te werden en waar van een staat juffrouw van den overledene Ko[ning]'s wed[uw]e kennisse hadde, die om haar van den hoon die de koninginne haar hadde aangedaan (als wesende een lange wijl om haar quade mont en datse de gewoonte hadde van een ijgelyk te blameren, en valschelyk te beschuldigen in de ketting gehouden, en maar jo[ngling]s op voorsprake van andere ontslagen) te vrecken

¹⁰ Waarschijnlijk een fout van de copiïst, het woord „naar“ past veel beter.

¹¹ Thai, de vijfde maand.

¹² De letter “r” boven het woord toegevoegd.

¹³ Boven de lijn klein geschreven: door gemelte [..]le pagie onder toegeven van daar mede te willen exerceren Eijssen 't gen dan bij.

den presente Ko[ning] alles heijmeijk openbaarde, die op haar geseigde naeuwkeurig acht sloegh en van eenige schijn van waarheit te hebben bevond, en waaromme den Ko[ning] den tegenw[oordige] Berq[elang] OJA PITJIT, PIA TAIJNAM, en OIJA ZURASIJ naar gegevene audientie aan de ministers apart riep, en haar de zaak in haar omstandigheden openbaarde, en met deselve beraden hoedanig zich daar mee te gedragen, waar op bij haar gem[enelijk] besloten werde den Pracquan bij d'eerste gunstige occagie de nek te breken. Onderwijlen bejegende den Ko[ning] hem nogh
[minnelijker]

(Fol. 68)

minnelijker als voor heen onder vertrouwen nochtans dat de vier opgegevene haar aanslagh zoude gelucken, dat uijt vrese van een oproer door zulx te voorkomen zoo grif¹⁴ niet volvoert konde werden. Wes den Ko[ning] en zij dan op nieuw besloten om den P[r]acquan tot 't paart rijden te animeren om door dit middel hem verder van de hand te locken, en alsoo bequamel[ijk] occagie te bekomen van haar desseijn sonder eenige opschuddinge te geven te volvoeren en ten welken eijnde den Ko[ning] den Pracquan in presentie en volle audientie van alle de ministers roemde van wel te paart te rijden, en beschonk hem met het beste paart van 's Conings stal, en courgieerde hem ook wijders van zig (als een koninklijke oeffeninge zijnde) daar inne te verseren en presentierde het geheele hof om te rijden ter zijne dispositie—

Wijders gaf de opperste van 's Coninks wapenkamer op d' 5^e april den Ko[ning] kennisse van het voorm[elde] verstrekte schietgeweer uijt Ko[ning]'s wapenkamer op ordre van de jonge prins Pracquan waar op den Ko[ning] den prins gem[eldt] liet roepen, en in minnel[ijke] termen ondervroeg waarom hij zulx gedaan had. Zijn antwoord was om zich in't schieten te oefenen, waar op den Ko[ning] hem sonder eenige schijn van argwaan, of verstoort te zijn te geven berispte zeggende seer qualijk gedaan te hebben met het ligten van schietgeweer uijt Ko[ning]'s wapenkamer zonder zijn kennisse en voegde daar nevens dat er immers niets in't rijk was dat hem des versoekende gewijgert zoude werden, maar voor als nog met schietgeweer om te gaan hem (om redenen het kruijt niet veel te betrouwen was) niet toegestaan konde werden, en ried hem wijders dat te laten
[varen]

(Fol. 69)

varen en in't te paart te rijden te oeffenen, latende d' Ko[ning] het om hem meer en meer daar te animeren niet na des anderen daags (zijde den 6^e april) als wanneer d' Ko[ning] verselt van de gem[elde] jonge prins na eurer vaders lijcke om aan het selve weder eerbiedigheijt te bewijsen rijden zoude, voor hem het makste paart te zadelen, met welke hij op aanmoedinge des Ko[ning]'s wakker galoppeerde, en waar door den Ko[ning] weder occagie kreegh om hem over zijne stoutmoedigheijt te paart te loven, en

¹⁴ Snel.

te prijzen. Rijdende zij bijde in vervolgens te samen na haar ouders lijk, alwaar de jonge prins van't paart afsteegh, en na behoorlijke eerbiedigheijt aan 't selve gedaan te hebben weder te voet na zijn hof begaf, daar hij den gehelen dagh zonder te rijden v[er]bleef waar over de Ko[ning] hem des agtermiddags in de audientie zaal beschuldigde van nalatentheijt, en minnel[ijk] aanmaande van zigh verder in't te paart rijden te excerceren en waar mede dien dagh sonder eenige verdere gevolge passeerde. Dog d' 7^e d[itt]o als wanneer d' Ko[ning] met gen[oemd]e prins weder voor haar vaders lijck gekomen waren, geboot den Ko[ning] hem met 't paart te galopperen, en te excerceren dat de prins om den Ko[ning] te behagen agtervolgde, en reed alsoo heen en weer, werdende soo menigmaal hij den Ko[ning] passeerde of genaakte over zijn bequaamheijt in't bedwingen van't paart gepresen, dat den prins verstoute om tot aan des Ko[ning]s pakhuijs WISIT te rijden, waar op de vier voren ver[melde] ministers met een gemaakte loosheijt na hem toegelaten, en boodschaplede dat hij haastelijk van't paart afkomen moest, om bij den Ko[ning] die hem verwagtede was, te gaan, wes hij uijt onnoselheijt drijvende van't
[paart]

(Fol. 70)

paart afsteeg, en wierd door den Bercq[elang] eerst aangetast, en bij zijn arm gevath, en vervolgens door de drie andere mandorijns omcingelt, welken hem in een vierkante muragie die daar digte bijstont bragten, alwaar den gewone en expres daar toe in dienst zijnde, klopper met een sandelstock in zijn hant opstonts te voorschijn quam, waar over den prins zig ontsettende, en den Bercquelang afvroegh, of hij souw moeten sterven, die hem aandiende daar toe van den Ko[ning] ordre te hebben, en zijn schuldige pligt was d'ordre des Ko[ning]'s te executeren, op welke den prins den Bercq[elang] dan eijndelijk (als wel ziende van de dood ditmaal niet te sullen ontvlieden) zijde, dat het voor hem onverdragelijk zoude zijn met zulken stock dood geslagen te werden, en dierhalve versogt zijn hoofd door 't swaart te mogen verliesen waar op den Bercq[elang] hem aandiende dat'et buijten d'aloude gewoonte was Ko[ning]'s bloet door 't swaart te vergieten en waar na hij eijndelijk den doodslag met gem[elde] stok op zijn nek kreeg, en onbeweeglijk bleef, werdende vervolgens het lighaam in een witte sak gestoken, op de rabraaks bank gelegd, alle de leden in stucken geslagen, en gekneurst en na zulk verrigt was weder van gem[elde] bank afgenomen en in een kopere kom gelegd, van welke den Ko[ning] opstonts eijndelijk kennisse wierde gegeven, die ook met eene beval de gehejmste dienaren van d' prins, en wel bijsondertl[ijk] sijn eerste pagie te vatten, om hem te ondersoeken of hij het gehejm besluit van de Pracquan niet geweten had hetgeen soo spoedig volbragt wierd dat bij hem de
[verbaastheijt]

(Fol. 71)

verbaastheijt die hij door 't zien dood kloppen van zijn heer gekregen had nog huijsvestede, en beleed sonder eenige pijnige alles terstont, leverde met eene ook een

rolle van die geene welke met de Praquan verbonden waren over waar op den Ko[ning] voorts scherpe wagt in't paleijs liet houden en het dood lighaam van den prins tot des anderen voor middags ten tien uren ten toon leggen, en vervolgens na den tempel Trookpia¹⁵ brengen, alwaart in aart, en over de mont van't graf sware balken gelegd wierde om daar door te voorkomen, dat et van niemant opgegraven en geen valsche gerugten onder de inlanderen (als ten tijde van de overledene Ko[ning] Pratrang Than geschiet) verstroyt konde werden dat hij de dood ontvlugt en zig elders verscholen hadden. D' Ko[ning]s wed[uw]e de tijdinge van haar zoons dood den pracquan vernomen hebbende verliet opstonts haar hof, en vlugte met verbaastheijt tot haar muij¹⁶ het voorm[elde] bagijntje, en versogt haar te wille beschermen, waar op zij haar verwijlenden wijse indadtigde, datse met den jo[ng]s overledene Koning Pratrangthan haar man (alvorens getrouwt zijnde) in een geheijm verstant geleeft hadde, en gevolgelijk de oorzaak van d' dood der twee wettelijke princen¹⁷ haar soms die op Levo het gelijke als haar zoon nu overgekomen ontmoet hadde geweest was, en dat de goden die alle ongeregtigheden vreden daarom haar nu zulx lieten overkomen, egter nam het bagijntje haar na gedane verwijt in haar beschuttinge, en bragt omtrent d' Koning (die haar zijn opkomst als wesende door haar opgevoet en [groot]

(Fol. 72)

groot gemaakt te danken heeft) zoo veel terug datse 't leven en verder met 't confisceren van haar goederen geenige uitgesondert en 't ontnemen van de koninginne waardigheijt vrij van aen den lijve gestraft te werden gebleven is, welk voordeel de meeste mandorijns in't voorm[elde] complot begrepen niet is overgekomen wijl deselven [(Juijngenomen zijn Hoogl. de heer OJA POELETHIPS¹⁸ zoon die om de verdienste van zijn vader op voorsprake van des Ko[ning]s moeder en voorsz[egde] bagijntje gepardonneert is)], met harkebusen¹⁹ en ophaspen van de borsten op den 3^e majj daar aanvolgende na al bevorens drie dagen ten toon geseten en van de voor bijgaande personen met 't stoten van ellebogen op 't hoofd en lighaam versmadinge ontfangen te hebben haar leven niet alleen verloren hebben, maar ook hare lichamen in bamboesen om voor't gevogelte bevrijt te zijn gebonden en alsoo ten exempel van andere voor de geregte plaats en poorten van de stad ten toon gestelt ende vrouwen kinderen en een groot gedeelte der bloet verwantens tot bouwens aan andere Ko[ning]s bediendens gegeven gewerden, blijvende den Ko[ning] vervolgens zonder imant behoeven te vresen in zijn regeringe bevestigd.

Al 't welk voorsz[egde] gerelateert is uijt het opgegevene van een vertrouwt hovelingh

¹⁵ Kennelijk bedoelde Cleur Wat Khok Phraya. Zie http://www.ayutthaya-history.com/Temples_Ruins_KhokPhraya.html.

¹⁶ Moei, moeder. Dit woord werd ook gebruikt voor „oudere vrouw“ of “tante”.

¹⁷ De twee broeders van Koning Narai werden door Phetracha ter dood gebracht, niet lang voordat Narai stierf in Juli 1688.

¹⁸ Okya Phonlathep.

¹⁹ Fusilleren.

en met uijt eigene gehouden dagelijxe aantekeninge, en waaromme den ondergetekene
zig dan ook onaansprakelijk stelt van alle abuijsen die in dese, zoo in de gestelde datums
als andersints buiten zijn schult en weten begaan zoude mogen wesen
(was getekent arnout Cleur)